

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาถึงภาวะการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง จนส่งผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน แล้วนำมาสร้างข้อสรุปงานวิจัยนี้จะทำให้ความสำคัญแก่ข้อมูลที่เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้ และการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จากตัวอย่างวิจัยที่ได้จากกลุ่มผู้นำชุมชนทางด้านสังคมและการปกครอง และจากกลุ่มอาชีพที่มีอยู่ในชุมชน โดยอาศัยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection)

3.1 ขอบเขตการวิจัย

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยกระบวนการการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนดอกแดง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบ และวิธีการพัฒนาชุมชน ครอบคลุมถึงด้านต่างๆ ที่มีส่วนทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือ ด้านกายภาพพื้นที่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการปกครองซึ่งส่งผลให้ชุมชนดอกแดงประสบความสำเร็จในการพึ่งพาตนเอง โดยลดการพึ่งพาจากภายนอก สามารถเป็นแบบอย่างในการบริหารการพัฒนาชุมชน โดยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนดอกแดง จากเอกสารตำรา ประวัติ รวมทั้งข้อมูลด้านทำเลที่ตั้ง พิกัดพื้นที่ของชุมชนและสัมภาษณ์ บุคคลที่เกี่ยวข้องอาทิ ผู้นำชุมชน ตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงอดีตผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำด้านจิตวิญญาณศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ ผู้นำกลุ่มอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนดอกแดงแล้วนำมาวิเคราะห์ในประเด็นต่อไปนี้

1. คุณลักษณะเฉพาะของการพัฒนาการด้านกายภาพพื้นที่เศรษฐกิจชุมชน สังคมและการปกครอง
2. รูปแบบและวิธีการบริหารการพัฒนา ของชุมชนดอกแดง
3. ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการบริหารการพัฒนาของชุมชนดอกแดง เช่น สภาพพื้นที่ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ส่งผลต่อปัจจุบันอย่างไร เป็นต้น

3.1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

บ้านดอกแดง หมู่ที่ 1 ตำบลสง่าบ้าน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

3.1.3 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านดอกแดง และอดีตผู้ใหญ่บ้านดอกแดง เจ้าอาวาสวัดดอกแดง และบาทหลวงคริสตจักรสุวรรณ ดวงฤทธิ์ ดอกแดง รวมถึงกลุ่มอาชีพที่ตั้งขึ้นโดยชุมชน ดอกแดง และประธานกลุ่มยุติธรรมชุมชน รวมถึงกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นผู้นำด้านต่างๆ ของชุมชนแต่เป็นราษฎรในชุมชนดอกแดงที่ติดตามการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของชุมชนมาโดยตลอด เพื่อให้ได้รับข้อมูล ที่แท้จริงเกี่ยวกับพัฒนาการของชุมชนดอกแดง รวมประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทั้งหมด 17 ตัวอย่าง

3.1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ใช้เวลาในการศึกษาดังแต่เดือน มกราคม 2554 – เดือน มิถุนายน 2554

3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชน เช่น ความเป็นมาและประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญของชุมชน ข้อมูลด้านประชากร รายได้เฉลี่ยของคนในชุมชน รวมถึงแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น ก่อนที่จะทำการเก็บข้อมูลในภาคสนามต่อไป

2. การวิจัยภาคสนาม (Field work Research) เป็นการศึกษาค้นคว้าด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต (Observation) แบบไม่มีส่วนร่วมและการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview Method) โดยผู้ให้ข้อมูล มีจำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชนทางด้านสังคมและการปกครอง และจากกลุ่มราษฎรที่อยู่ในชุมชน รวมผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยนี้ทั้งสิ้น 17 คน โดยการคัดเลือกบุคคลที่มีประสบการณ์และมีบทบาทสำคัญในด้านการพัฒนาในพื้นที่ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และการปกครองของชุมชนดอกแดง โดยการคัดเลือกดังนี้

กลุ่มแรกคือผู้นำทางสังคมและการปกครอง โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อแนวทางการพัฒนาของชุมชนดอกแดง เป็นผู้ที่คอยรักษาสมดุลของกระแสการพัฒนา ระหว่างภายนอกและภายในชุมชน มีส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถปรับตัวดำรงอยู่ได้ภายใต้วิถีชีวิตและกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป โดยผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวถือเป็นแกนหลักในการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนต่อชุมชนดอกแดง ประกอบด้วย

1. ผู้ใหญ่บ้านดอกแดง 2. อดีตผู้ใหญ่บ้านดอกแดง
3. เจ้าอาวาสวัดดอกแดง 4. ศาสนาจารย์คริสต์จักรสุวรรณดวงฤทธิ์ ดอกแดง
5. ประธานกลุ่มยุติธรรมชุมชน

รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มผู้นำทางสังคมและการปกครองจำนวน 5 คน

กลุ่มที่สอง ใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นราษฎรในชุมชนดอกแดง ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยทำการคัดเลือกจากบุคคลที่ชาวชุมชนดอกแดงให้การยอมรับนับถือเป็นผู้มีประสบการณ์และได้รับการยกย่องให้เป็นปราชญ์ของชุมชน เพื่อใช้ข้อมูลที่ได้รับประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มผู้นำทางสังคมและการปกครอง ทำการเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยเจาะจง (Purposive Selection) จากชาวชุมชนดอกแดงที่มีความแตกต่างกัน เช่น กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพรับราชการ เกษตรกร หรือคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลจากประชาชนที่นับถือศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธซึ่งรวมถึงผู้ให้ข้อมูลที่มีบทบาทเป็นสมาชิกหรือเป็นหัวหน้ากลุ่มอาชีพที่มีอยู่ในชุมชน เป็นต้น โดยผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวคือผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนดอกแดง ซึ่งชุดข้อมูลที่ได้รับจะเป็นความเห็นโดยตรงของคนในชุมชนที่สะท้อนลำดับการพัฒนาชุมชน ทั้งการดำเนินวิถีชีวิต รูปแบบกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านต่างๆของชุมชน ที่ผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมประเด็นเพื่อนำมาสร้างให้เกิดความเชื่อมโยงได้ โดยใช้จำนวนผู้ให้ข้อมูลที่เป็นราษฎรในชุมชนดอกแดง จำนวน 12 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกต (Observation) แบบไม่มีส่วนร่วม และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) โดยการคัดเลือกจากชุมชนดอกแดง ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน และสามารถให้ข้อมูลได้ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีลักษณะข้อคำถามที่สัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ประเภท

- 1.คำถามปลายปิด (Close-end question) หมายถึง คำถามที่ตั้งขึ้นและกำหนดคำตอบไว้แล้ว
- 2.คำถามปลายเปิด (Open-end question) หมายถึง คำถามที่ไม่มีคำตอบ เตรียมไว้และผู้สัมภาษณ์เป็นผู้บันทึกตามผู้ที่ให้สัมภาษณ์ตอบ

3.4 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ตรวจสอบความตรง (Validity) ความตรงตามเนื้อหา(Content validity) เป็นการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ที่จะต้องดำเนินการก่อนนำไปใช้ ทำได้โดยการนำนิยามเชิงทฤษฎี นิยามปฏิบัติการ โครงสร้างข้อคำถามควบคู่กันเพื่อใช้ในการออกแบบข้อสัมภาษณ์ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 2 ท่าน พิจารณาความสอดคล้อง ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง 2 ท่าน ได้แก่

อ.ดร.อุดมโชค อาษาวิมลกิจ และผศ.ดร.ชนวิวัฒน์ รัตนศักดิ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยพิจารณาจากโครงสร้างข้อคำถามที่ผู้วิจัยออกแบบ ทำให้ผู้เชี่ยวชาญทราบที่มาของข้อคำถาม แต่ละข้อว่ามาจากประเด็นใด ครอบคลุมเนื้อหาในงานวิจัยเรื่องนี้หรือไม่ จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบฟอร์มและพิจารณา เมื่อได้รับผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญแล้วจึงนำไปใช้ โดยนำเครื่องมือไปใช้ ที่บ้านดอกแดง ต.สง่าบ้าน อ.คอยสะเกิด จ. เชียงใหม่ แล้วนำมาตรวจวิเคราะห์

3.5 การวิเคราะห์และอภิปรายผล

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ จึงเลือกใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Data Analysis) ซึ่งในการวิจัยเชิงสังคมศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มิได้มีแต่ข้อมูลในเชิงปริมาณเท่านั้น แต่ยังมีข้อมูลที่เป็นเชิงคุณลักษณะหรือที่มักเรียกข้อมูลเชิงคุณภาพ เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพข้อมูลจะมีลักษณะเป็นคำบรรยาย หรือเป็นการเล่าเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นของผู้ให้ข้อมูลหรือเป็นบันทึกจากเอกสารต่างๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้ข้อมูลส่วนใหญ่ไม่สามารถกำหนดเป็นตัวเลขได้ การศึกษานี้จึงไม่ใช้สถิติมาช่วยใช้สถิติมาช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงเลือกใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณลักษณะ ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์สาเหตุ (Logical analysis)

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) งานวิจัยนี้ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทั้งหมด โดยแยกให้เห็นถึงส่วนประกอบและความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบเหล่านั้น มีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1. วิเคราะห์แยกรายละเอียดของเหตุการณ์ หรือประเด็นที่ศึกษาว่ามีตัวแปรย่อยหรือส่วนประกอบอะไรบ้าง โดยผู้วิจัยต้องมีการลำดับเหตุการณ์ในการเก็บข้อมูลเช่นลำดับความขัดแย้งที่มีจุดเปลี่ยนจนนำไปสู่ความร่วมมือของคนในชุมชน เป็นต้น

2. จัดหมวดหมู่ของตัวแปรหรือส่วนประกอบเหล่านั้น ซึ่งสามารถทำให้ทราบถึงตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในชุมชน เช่นการใช้เคมีภัณฑ์(เป็นตัวแปร)ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของพื้นที่เพาะปลูก(เป็นตัวแปร)ส่งผลให้ชาวชุมชนต้องปรับใช้กระบวนการในการผลิตแบบอินทรีย์ เป็นต้น

3. ศึกษาการเชื่อมโยงของตัวแปรหรือส่วนประกอบเหล่านั้น อาทิ เมื่อชาวชุมชนสามารถปรับใช้รูปแบบเกษตรอินทรีย์แล้ว ส่งผลทำให้เกิดความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนต่อชุมชนในด้านใดบ้าง ซึ่งตัวแปรหนึ่งจะเชื่อมโยงและส่งผลกระทบทั้งด้านบวกและลบต่ออีกตัวแปรหนึ่งเสมอ

4. สรุปเพื่อแสดงสาระสำคัญที่เป็นข้อค้นพบจากการศึกษา

การวิเคราะห์สาเหตุ (Logical analysis) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์และผลที่เกิดขึ้นตามมาในลักษณะของความเป็นเหตุผล วิเคราะห์โดยการเก็บข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทำเป็นเมตริกซ์ โดยซ้ายมือของตารางจะเป็นเหตุการณ์ที่เป็นสาเหตุ ส่วนทางขวามือจะเป็นผลที่ตามมาของเหตุการณ์ที่เป็นสาเหตุโดยแต่ละเหตุการณ์อาจมีผลที่ตามมาได้หลายลักษณะ ส่วนผลที่ตามมาอาจจะเกิดจากสาเหตุหลายๆ สาเหตุได้เช่นกัน จากนั้นนำผลที่ได้เทียบกับผลที่ได้จากทบทวนเอกสารอีกครั้งหนึ่ง

การตรวจสอบความถูกต้องของการวิเคราะห์ ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์ การสังเกตกลุ่มเป้าหมาย และจากเอกสารต่างๆ ผู้วิจัยจะต้องมีวิธีการในการตรวจสอบความถูกต้องของการวิเคราะห์ข้อมูลโดยงานวิจัยผู้วิจัยเลือกใช้การสร้างคำอธิบายอื่นขึ้นเปรียบเทียบกับ(Rival explanation) เพื่อตรวจสอบการวิเคราะห์หรือเพื่อยืนยันความถูกต้อง การเปรียบเทียบกับคำอธิบายอื่นเทียบกันจะทำให้มองเห็นข้อหาที่ศึกษาในมุมมองอื่น

การอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาอภิปรายผลโดยวิธีพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างของชุมชนดอกแดงและข้อคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนดอกแดงตามประเด็นคำถามที่ได้สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และสรุปความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละกลุ่มเพื่อเห็นความชัดเจนในแต่ละประเด็น

3.6 ข้อจำกัดในงานวิจัย

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะเป็นนามธรรม จึงควรมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มารวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อสรุป ซึ่งความคลาดเคลื่อนในการวิจัยอาจเกิดได้จาก ผู้สังเกต เวลาที่เก็บข้อมูล ข้อสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายที่ถูกสังเกต รวมถึงความน่าเชื่อถือของฐานข้อมูลทุกข้อมูมิ เมื่อการวิจัยในลักษณะนี้มีโอกาสเกิดความคลาดเคลื่อนสูง ผู้วิจัยจึงต้องระมัดระวังในการอ้างอิงผลการวิจัยไปยังสถานการณ์อื่น การอ้างอิงไปยังบุคคลอื่น การอ้างอิงไปยังเวลาอื่นและการอ้างอิงไปยังบริบทอื่นๆ ที่แตกต่างไปจากพื้นที่หรือกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัย เพราะอาจนำมาซึ่งความคลาดเคลื่อน